

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

IZA ZIDOVA MARGINE

ISKUSTVA LGBTIQ OSOBA
PROŽIVLJENA TOKOM
PANDEMIJE COVID-19

IZA ZIDOVA MARGINE
ISKUSTVA LGBTIQ OSOBA PROŽIVLJENA TOKOM PANDEMIJE COVID-19

Sarajevo, 2021.

Naslov: Iza zidova margine
iskustva LGBTIQ osoba proživljena tokom pandemije COVID-19

Izdavač: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)
Kupreška 20
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel.: +387 (0)33 722-010
E-mail: fes@fes.ba
www.fes.ba

Za izdavača: Dr. Peter Hurrelbrink

DTP: Filip Andronik

Štampa: Amos graf

Tiraž: 400 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

159.913-055.3:[616.98:578.834

IZA zidova margine : iskustva LGBTIQ osoba proživljena tokom pandemije COVID-19 /
[priređile] Dragana Bauk, Lejla Huremović. - Sarajevo : Friedrich-Ebert-Stiftung, FES, 2021.
- 86 str. : ilustr. ; 21 cm

ISBN 978-9926-482-35-0

COBISS.BH-ID 45176070

Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-Ebert-Stiftunga. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji. Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftunga. Komercijalna upotreba tekstova objavljenih u publikacijama Friedrich-Ebert-Stiftunga nije dozvoljena bez pisane dozvole FES-a.

IZA ZIDOVA MARGINE

ISKUSTVA LGBTIQ OSOBA
PROŽIVLJENA TOKOM
PANDEMIJE COVID-19

Dragana Bauk
Lejla Huremović

Sarajevo, 2021.

SADRŽAJ

O BH. POVORCI PONOSA	7
PREDGOVORI	9
ISKUSTVA LGBTIQ OSOBA IZ DOBA KORONE	15
GOVORI ČLANA I ČLANICE ORGANIZACIONOG ODBORA BH. POVORKE PONOSA	81

O BH. POVORCI PONOSA

Bh. povorka ponosa reakcija je LGBTI osoba na tešku ekonomsku i socijalnu situacija koja je dodatno pogoršana aktuelnom pandemijom, nezaposlenošću, korupcijom, odlaskom mladih iz države, zagađenim zrakom i vodom, selektivnom vladavinom prava, nacionalizmom, fašizmom i rasizmom, kao i brojnim drugim problemima koji svakodnevno utječu i na naše živote.

Ekstremne situacije, poput pandemije, samo nas dodatno podsjećaju koliko je loš status marginalizovanih grupa u državi i zbog toga smatramo da je još i važnije sada izaći na ulice. Krajnje je vrijeme da zahtijevamo drastične promjene i sistemsku, kontinuiranu zaštitu prava marginalizovanih grupa.

Mi, lezbejke, gejevi, biseksualne, trans, interpolne i kvir osobe smo kroz niz naših identiteta neodvojiv dio bh. društva. Mi smo i radnici i radnice, i sestre i braća, i nezaposlene osobe i osobe sa invaliditetom, i Romi i Romkinje, i građani i građanke BiH. Naš identitet nije samo biti LGBTIQ osoba, ali zbog naše seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika svakodnevno trpimo nerazumijevanje radi prisutnosti predrasuda koje dovode živote LGBTIQ osoba na marginu, povećavaju nasilje i diskriminaciju.

Homofobija, bifobija, transfobija, predrasude i nasilje ne pogađaju samo LGBTIQ osobe, već i naše porodice i prijatelje/ice. Mržnja čini cijelo društvo

zarobljenim. Zbog toga se mi kroz povorku ponosa ne borimo samo za prava LGBTIQ osoba, već svih osoba koje su zbog bilo kojeg identiteta isključene iz društva.

Izolacija i nasilje za LGBTIQ osobe nisu novost, mi to proživljavamo tokom cijelog života i zato nam je važno da hodamo – da smo prisutni u javnom prostoru, te da podsjećamo da postojimo i da zahtijevamo prava. Život u pandemiji je iznio na površinu krhkost naših sloboda i pokazao nedostatak sistema podrške.

Bh. povorka ponosa je antifašistički otpor usponu raznih fašističkih struja koje postoje u našem društvu, a koje žele da uguše prava svih marginaliziranih grupa.

ORGANIZACIONI ODBOR BH. POVORKE PONOSA 2021.

PREDGOVORI

Ova zbirka tematski povezanih iskustava, na vrlo transparentan način, svjedoči postojanju jedne homofobne strukture koja targetira i onemogućava ispunjavanje vrlo konkretnih potreba LGBTIQ osoba. Nisu to, pritom, izolovane potrebe samo LGBTIQ osoba, nego je ovdje riječ o društvenim dinamikama gdje LGBTIQ identitet, kao takav, skupa sa romantičnim i partnerskim odnosima između članova i članica LGBTIQ osoba, nisu prepoznati kao društveno punovažni i ravnopravni. Ovakva homofobna atmosfera duplih standarda, dodatno nadograđena i uokvirena specifičnim pandemijskim korona okolnostima, nudi dosta jasniji uvid u potrebe, prava i mogućnosti LGBTIQ osoba.

Ipak, govoreći o potrebama, važno je istaći da postoje one koje u predočenim iskustvima čitamo kao bazične, temeljne, kao što su fiziološke potrebe, potreba za sigurnošću, potreba za slobodom i mogućnošću slobodnog izražavanja, potreba za pripadanjem i ljubavlju, kao i one koje se čine individualnim, te koje su određene temperatmentom i ličnošću sagovornika i sagovornica. Recimo, nekome odgovara sporiji tempo koji je nastao kao posljedica pandemije, ili, introvertima u odnosu na ekstroverte prija manja socijalna izloženost. Ovakva iskustva zapravo su dokaz i šarolikosti identiteta LGBTIQ osoba, ali i različitih socijalnih statusa.

Uz sve gore navedeno, ovu priču moguće je i dodatno kontekstualizirati opisujući skoro opći kaos i nesnađenost političkog i zdravstvenog sistema usljed pandemija koronavirusa, te nepovjerenje prema institucijama vlasti koje je postojalo i prije same pandemije. Dakle, ako u tako postavljenim okolnostima jednoj LGBTIQ osoba bude poljuljana mogućnost ispunjenja osnovnih, temeljnih potreba, te ako uz to ne postoji alternativa, mehanizam zaštite, sklonište i ako se osoba mora vratiti u nepodržavajuću ili još gore, nasilnu sredinu, onda je tu sigurno riječ o višestruko proživljenom stresu.

Mnogi će vjerovatno pomisliti kako je pandemija svima bila stresna na ovaj ili onaj način, što je vjerovatno i istina, ali ideja solidarnosti leži upravo u tome da kontinuirano pokušavamo razumjeti različita iskustva i pozicije, a vjerovatno najbolji put za to jeste upravo u slušanju, odnosno, čitanju tuđih iskustava. Nije isto ostati bez posla u porodici koja ti predstavlja podršku i sigurno mjesto i mjesto za odmor, kao i ostati bez posla i biti primoran vratiti se porodici koja te odbacuje ili pred kojom u najmanju ruku moraš promijeniti svoj izgled, način ponašanja i živjeti dupli život da ne bi ugrožen.

Dakle, zaključujemo da u predočenim crticama čitamo zaista širok dijapazon iskustava, od pozitivnih slučajeva autovanja, do u najmanju ruku napeatih primjera porodičnog koegzistiranja. Ohrabrujuće je vidjeti i da su neki i iz pandemijskih uslova uspjeli izvući pouku i da imaju sposobnost samorefleksije, ipak, teško je ne primjetiti da su mnoga iskustva obojena bojaznošću, oprežnošću, pa i kalkulisanjem življenja LGBTIQ identiteta i onoga što to za svakoga podrazumijeva, čak i neovisno od pretpostavljenih socijalnih, materijalnih, porodičnih, dobnih i iskustvenih okolnosti i statusa sagovornika i sagovornica. Naravno, nijanse su različite, jer, nije isto ni biti stariji, materijalno autonoman, sa aktivističkim iskustvom, u podržavajućem partnerskom odnosu i biti na putu spoznavanja seksualnosti, otkrivanja identiteta,

prvih zaljublivanja, zbunjen, zatečen i bez mreže podrške i prijatelja. No, upravo je i u tome vrijednost ovakvog uzorka sagovornika i sagovornica, jer pomaže da se izdiferenciraju potrebe na različitim nivoima LGBTIQa zajednice, te u konačnici daje širu sliku zajednice kao društvene cjeline.

MIRZA HALILČEVIĆ

“Koliko li štete za mjesece i godine, što sada prolaze i u kojima bismo zajedno mogle proživjeti toliko lijepih sati, uprkos svim strahotama, koje se u svijetu događaju.”

Rosa Luxemburg “Pisma iz zatvora”

Iako je ovu rečenicu Rosa Luxemburg napisala svojoj prijateljici Sonji krajem 1917. godine, u ljudskoj želji za slobodom, ljubavlju i zajedništvom, ništa se nije promijenilo u prethodnih sto godina, baš kao ni u prethodnih pet hiljada godina. Čitajući jedno za drugim iskustvo LGBTIQ ljudi tokom pandemije sve vrijeme mi se u pozadini uma pojavljivala asocijacija na Rozina pisma, koja je ova revolucionarka pisala dok je bila u zatvoru, od 1916. do 1918. godine.

Iako u prvi mah daleka, paralela je tu. Za vrijeme Prvog svjetskog rata, u vrijeme straha, smrti, razaranja i odsustva humanosti, Roza piše pisma u kojima se čita briga za druge, u kojima se čuje želja za radošću, u kojima odzvanja želja za slobodom. Isto tako, ovi lični zapisi iz života LGBTIQ ljudi tokom izolacije od 2020. do 2021. godine nisu ništa drugo nego pisma iz savremenog zatvora.

Baš kao i Rozina pisma, i ovi zapisi LGBTIQ ljudi govore nam o osnovnom životnom načelu – da se samo kroz ljubav i kroz brigu za druge može

pobijediti strah i osjetiti sloboda. Isto tako, koncept ljudske slobode je nerazdvojivo vezan uz koncept ravnopravnosti. I evo nas u sred problema. Nije samo pandemija oduzela slobodu. Homofobija, strah, nasilje i neravnopravnost su ono što ljude koji su pisali svoje zapise dodatno čini zarobljenima.

Ovih šezdeset crtica jesu lični zapisi o otporu lukavom sistemu straha, zapisi o potrebi da se voli i živi, zapisi o preispitivanju, složenim sumnjama, borbi i snazi koja se pronalazila unutar sebe. Ovo su takođe i zapisi o tome kako nas sistem tlači ali i kako sebe podrivamo kada izgubimo smisao, kada prestanemo da se radujemo životu. A radovati se životu kada živiš u strahu, okružen/a sumnjama, predrasudama, prijetnjama, odbacivanjem i nasiljem, čini se nemogućim, patetičnim činom. Ipak osobe koje su podijelile svoja iskustva, na stranicama koje su pred vama, izbjegle su opasnu zamku - nisu dopustile da im se oduzme vlastita vizija slobode.

I za kraj još jednom pisma iz Zatvora, jer u nekim od zapisa sam zaista osjećala Rozinu rečenica iz jednog pisma: "U tami se osmjehujem životu, kao da znam neku čarobnu tajnu, koja kažnjava svako zlo i bijednu laž i kroči po samoj svjetlosti i sreći."

JASMINA ČAUŠEVIĆ

ISKUSTVA LGBTIQ
OSOBA IZ DOBA
KORONE

ADEL S (19)

ELEKTRONIČAR I TEKSTILAC

“Pandemiju sam dočekaao veoma nespremno jer nisam vjerovao u nju. Uglavnom je bio prisutan strah za zdravlje i posao. Posebno za posao, jer kod mene sve ovisi od posla. Posao nisam izgubio, ali sam bio na čekanju i taj period nisam imao primanja, što je pojačalo strah za egzistenciju. Ja sam navikao živjeti u četiri zida, a pandemija je zatvorila sve i pokazala svima bar malo kako je to nama. Ono što mi je bilo značajno, jeste da svaki put kada bi mi se neko žalio da ne može da izdrži bez prijatelja/ica ili izlazaka i slično, ja bi im rekao da postoji mnogo LGBTIQ osoba koje tako svakodnevno žive. Ja bih iskreno volio da ova situacija završi što prije, ali da LGBTIQ osobe i bez pandemije mogu živjeti van četiri zida, jer ta izolacija i četiri zida u koje nas tjeraju nisu nimalo jednostavna.”

MATEJ (24)

“Dešavali su mi se strašni anksiozni napadi, posebno u kontaktu s drugim ljudima i u situacijama izloženosti. Valjda iz straha od zaraze i prenošenja virusa meni dragim ljudima. Paradoksalno sada, kada sam se suočio i poradio na svojim strahovima, nesigurnostima i depresivnim uzrocima, vidim koliko su mi, zapravo, drugi ljudi bili potrebni i koliko se ogledamo jedni kroz druge. Veliku zahvalnost dugujem svom partneru koji mi je bio velika podrška i pružao ljubav i onda kada sam mislio da mi nije potrebna, a zapravo itekako jeste. Ljubav koja prevazilazi granice četiri zida.”

STUDENT (24)

“Sredinom ožujka, oko mog rođendana, pojavili su se prvi slučajevi zaraze korona virusom u Mostaru. Kao što to obično bude u Mostaru, pojava bolesti nije prošla bez trača, komičnih nastupa čelnih ljudi te paničnog ponašanja onih koji se boje, ali i onih koji su ljuti na Bill Gatesa. U vrtlogu informacija, odlučio sam zanemariti dešavanja i nastaviti tamo gdje sam stao. Bio je to pravi odmor. Završio sam s online tečajevima koje sam započeo te godine. Usmjerio sam se na školske zadatke i čitao knjige na balkonu. U svega nekoliko dana, od pojave bolesti, grad je utihnuo. Pred policijski sat bih izašao vani i prošetao. Nisam se morao nikome pravdati zašto ne želim na kavu. Bilo je to dobro vrijeme za prepoznavanje vlastitih slabosti i razvijanje strategije za budućnost. Svidio mi se usporeni život. Neposredno prije izbijanja pandemije sam se zaljubio i bilo je jako lijepo imati nekoga od koga mogu dobiti podršku i kome mogu biti podrška. Svjestan sam koliko sam blagoslovljen bio u tim teškim trenucima. Brojni moji prijatelji i prijateljice su ostali bez posla, vraćeni u domove gdje vlada toksična obiteljska dinamika, suočeni s visokim razinama tjeskobe, straha, depresivnosti i stresa. Pokušao sam biti tu uz njih i dati im koji savjet.”

M. JACK OF ALL TRADES (36)

“Kako mi je bilo u pandemiji? Nikad bolje! Zaljubljeno! Pandemija je započela vezom sa jednom divnom djevojkom. Na početku je bilo straha, kako će sve to da fercera radi novonastale situacije (policijski sat, zatvaranje objekata...), ali ubrzo smo se navikle na to i napravile naš mali svijet (which is not real problem for lesbians) koji se sastojao od ‘Netflix’a i gomile hrane (vaga se izbjegavala). Otkrila sam da postoje i druge serije osim ‘Grey’s Anatomy’ te da je vrijeme ‘a big ball of wibbly wobbly, timey wimey stuff’. Čim se moglo, obilazile smo mjesta po BiH, imale predivne vikend izlete. Uživale u zalasku sunca na Ramskom jezeru, preživjele moju smotanosti na Skakavcu, godišnji odmor smo provele uz nestvarno lijepu Unu i suncokrete. Kao da smo bile na drugoj planeti, bez pandemije i haosa. Veza nije opstala (ne zbog pandemije) ali cijela 2020. godina, ostala je u divnom sjećanju na jedan predivan period proveden sa djevojkom, zaljubljenost i obilazak divnih krajeva u BiH. Bez osjećaja straha i usamljenosti. Samo sreća i ljubav.”

VILDANA DŽ. (34)

PRAVNICA

“U pandemiji zlosutnim virusom koja se nečujno uvukla i kod nas, izgubila sam najboljeg prijatelja, mentora, podršku, dio onog najboljeg u sebi. Bio je to rez koji još zacjeljuje. Morala sam naučiti tehniku da osjetim mnogo više i da komuniciram na druge načine. Dok pišem ovaj tekst, sjećanje me vuče na prvi dan Povorke ponosa u Sarajevu, kada mi je stavio narukvicu na ruku i rekao: ‘Mnogo si nas zadužila Vildana, sve, ali uspjeli smo, vidiš, rekao sam ti...’ Negdje, virus je bio mala maca za momente kada ste na granici života i smrti, još kada to dva puta preživite, zahvalni ste za svaku zraku sunca koja vas pronađe. Živeći kao LGBTI osoba, život je uvijek od danas do sutra, pa vam virus dođe kao neka usputna stanica. Ipak, ja nikako drugačije se ne bi ni rodila, jer na svim životnim putanjama, pa i u pandemijskoj krizi, najviše ljubavi i podrške sam imala od moje LGBTI porodice. Cvjetamo gdje god da smo... A On koji mi je stavio narukvicu, naučio me da volim i budem mir. Učenica nastavlja učenje svog mentora, dijeleći podršku, jer šta drži jednu porodicu nego ljubav.”

B. R. (32)
DIPL. PSIHOLOG

“Pandemiju sam dočekaao potpuno nespreman. Ostao sam bez posla, primanja, osjećaja sigurnosti i mira, krova nad glavom. Zaključan u četiri zida od 20. 00 do 05. 00 časova, sa aktiviranim PTSP-om i svakodnevnim napadima anksioznosti, bez pristupa zdravstvenom sistemu koji je u te dvije ključne sedmice već bio u kolapsu. Danas, iako sve ovo nije gotovo, zahvaljujem na ovom životnom iskustvu jer sam naučio mnogo o sebi. Koliko sam jak i koliko mogu postići s minimumom resursa.”

AMRA SELIMOVIĆ (36)

“Pandemija je cijelom svijetu donijela niz frustracija, ograničavanja, ispunila svakodnevicu strahom i brigom, ali mi smo odlučile ostati optimistične i izvući najbolje iz cjelokupne situacije. Na sreću, nas dvije živimo zajedno, pa smo tokom ‘lock downa’ imale mnogo više vremena jedna za drugu, a i naša maca je bila presretna što je naša mala porodica na okupu. Ni nas ova pošast nije zaobišla, razboljele smo se, ali uz dosta zagrljaja, njegovanja i podrške, uspjele smo izaći iz borbe kao pobjednice. Sačuvale smo dovoljno snage da se izborimo i sa finansijskim problemom, jer sam ja ostala bez posla, a bile smo podstanarke. Sve u svemu, problemi koje donosi život nisu uticali na ljubav, već su, naprotiv, ojačali našu vezu i shvatile smo možda na najbolji način koliko su međusobna podrška, motivacija, razumijevanje i borba važni za opstanak u ovakvim teškim vremenima.”

NIKOLA (27)

NEZAPOSLEN

“Vrijeme pandemije mi je donijelo najljepša i najteža iskustva u mom životu. Poslije gubitka posla, vratio sam se kući živjeti sa svojimima. Autovao sam se ocu, jer mi je postalo teško disati zbog toga što on ne zna sve o meni. Krajem ljeta, došao mi je dečko iz Britanije da bude tri mjeseca sa mnom, toliko je mogao da ostane. Doživio sam ono o čemu sam do tada mogao samo maštati. Harmoničan život sa dečkom i roditeljima pod jednim krovom. Mama je preminula u septembru. U momentu kad se svijet srušio, bio sam srećan što imam nekoga ko me je razumio bar približno dobro koliko i ona. On je morao da napusti BiH u oktobru. Zbog pandemije i karantina nismo mogli da se vidimo narednih šest mjeseci. Bilo je teško nositi se sa depresijom, samoćom i vezom na daljinu u tom periodu. Ali, ako mi je nešto dalo snage onda je to onaj mjesec kad je sve prosto bilo savršeno.”

MARE (30) AKTIVISTKINJA

“Pandemija mi je donijela veliku količinu brige za lično mentalno zdravlje. Tokom pandemije sam odlučila da ću skoro sav svoj fokus staviti na to. Mentalno zdravlje mi je uvijek bilo važno, ali tokom pandemije bih rekla da, iako je virus vladao, moje mentalno zdravlje je najviše bilo ugroženo. Mnogo radim s mladima i shvatila sam da, ako narušimo taj segment naseg života, sve ostalo postaje manje bitno. Počela sam aktivno da radim na podizanju svijesti o važnosti brige o sebi, te sam počela i sama da uvodim svakodnevne prakse koje mi pomažu da se borim s anksioznošću i ostalim teškoćama od kojih patim. Sami smo sebi prioritet i tako moramo da postavimo stvari da bismo mogli biti dobri i za druge ljude.”

S.H. (24)

“Tačno je da je moj život, kao jednog prosječnog gej muškarca u BiH, pun izazova u svakodnevici, pa sam stoga mislio da će i dolazak ove pandemije biti izrazito težak. Ovakva situacija se nikada prije nije desila, pa sam se osjećao jako neupućeno, nisam znao kako da se nosim s tim, i osjećao sam veliku društvenu odgovornost i moralnu dužnost da učinim sve što je u mojoj moći da i sam ostanem zdrav, pa tako i ljudi oko mene. Međutim, kroz par sedmica se ispistavilo da je izolacija bila prikiveni blagoslov, jer osim tog pritiska distanciranja od drugih, nije bilo drugih stresova koji su me do tada opterećavali, poput posla, treninga, kursa itd. Vrijeme izolacije sam provodio sa svojim psom Aronom, šetajući u prirodi, a povremeno sam se družio sa svojim prijateljima, koji su mahom bili isto LGBTIQ osobe, sto je za mene značilo usmjeravanje pažnje ka sopstvenom samootkriću. Pomoglo mi je da shvatim koje su to stvari u mom životu koje mi nisu služile, a koje stvari moram više da inkorporiram u svakodnevicu, kako bih polako postajao bolja, jača verzija sebe. Boravak u prirodi, sa voljenim ljudima, u teškim vremenima ima neizmijernu važnost koja danas ne ostaje zanemarena. Mislim da mi je ovo vrijeme izoliranja dosta pomoglo da izađem iz zone komfora, ka transformaciji u osobu koja lakše prepoznaje dobro i loše i koja više cijeni male stvari, upravo zbog toga, mogu reći, da sam sretniji nego ranije.”

LEJLA HUREMOVIĆ (34) AKTIVISTKINJA

“Ono što mi je na početku pandemije bilo olakšanje jeste to usporavanje svega i mogućnost da se odmorim. Uživala sam u besciljnom gledanju televizije, povremenom čitanju i građenju partnerskog odnosa. A onda mi je, nekad na jesen, počelo sve ovo stvarati užasan pritisak. Stres je rastao sa brojem zaraženih. Obuzelo me je neko beznađe, a svemu tome je uveliko doprinijela politička klima i svijest da nema sistema niti podrške na koju bismo se mogli osloniti u državi. Nije da to ranije nisam znala, ali je nekako postalo izraženije i teže za podnijeti. Nemar, afere, uništen zdravstveni sistem, smrt kojom smo počeli biti okruženi, baš me je oborila. Ako tome dodam i činjenicu potpune nevidljivosti LGBTIQ osoba koja je nastala, kao i oduzimanje svih sigurnih mjesta za socijalizaciju, imala sam osjećaj da sam odustala. Čak sam razmišljala i o odlasku iz BiH. Ali uz psihoterapiju, divnu partnericu i prijateljice ne posustajem. Nije lako, stres me i dalje obuzima i često stopira. Naučila sam da je u redu da pravimo greške ili da nemamo inspiraciju ili da ne možemo da se pokrenemo. I jedino što tad mogu, jeste da pustim vrijeme i uzmem pauzu.”

IRA (27) VETERINARKA

“Tokom pandemije, posvetila sam se onome što najviše volim: pisanju. Napisala sam cijeli roman u tri sedmice, završila još jedan nakon dugo odgađanja, objavila par priča i uredila mnoge druge. COVID mi je dao izliku da subotnje večeri provodim u svojim svjetovima, sa svojim likovima, sa mačkom kao moralnom podrškom. U teoriji, ovo nije trebalo biti baš najbolje za moj društveni život. Ali, baš je jedna od tih priča potakla jednu divnu mladu damu da mi se javi. Zahvale mom dragom krznenom uredniku na slici, jer da nije bilo njega, ja možda ne bih upoznala svoju dragu. Sada imam nekoga s kim mogu dijeliti svoje svjetove.”

L. (24)

SAVJETNICA ZA KOMUNIKACIJE

“Živim u balončiću – u onakvom u kakve nas je sve pojedinačno bacila ova pandemija. Samo što je moj balončić prilično udoban. Odrasla sam s roditeljima koji otvoreno gledaju na LGBTQ zajednicu. Moji roditelji su hodali uz mene za vrijeme povorke ponosa u Sarajevu. Otvorena s roditeljima i prijateljima, kao ženstvena biseksualka u takvom mom balončiću se osjećam privilegirano naspram onih koji su u pandemiji bili zatvoreni uz svoje ‘zatvorene’ obitelji. Žao mi je svake šarene majice duginih boja koja nije smjela biti obučena za to vrijeme. Na jednom od druženja u Sarajevskom otvorenom centru, nekoliko ljudi mi se povjerilo da se po prvi put u nekoliko mjeseci osjećaju kao da pripadaju. Želim da se svi tako osjećaju, neovisno o tome gdje se nalaze i s kim su. Želim da svi pripadamo.”

ANA (30) MARKETING EKSPERTKINJA

“Pamtim da se o pandemiji pričalo početkom prošle godine, ali život mi je bio tad još na ‘točkovima’. Bilo je raznih (edukacionih) dešavanja koje sam posjećivala. Tog kobnog marta sam bila na jednoj konferenciji i pri povratku kući, narednog dana je krenuo ‘lockdown’. Iako se mnoštvo stvari naglo promjenilo, u martu sam se posvetila završavanju nekih projekata i prilagođavanju novoj situaciji. Na čuđenje mnogih prijatelja i prijateljica, meni je prijao taj mir i usporenost tempa. Život mi je, sa jedne strane, mnogo vezan za računar pa me pandemija nije omela u mom radu. Štaviše, posao mi je krenuo na bolje. Ono što mi je falilo i još uvijek fali su veća okupljanja (festivali, konferencije i veća druženja). Sa druge strane, zbog pandemije smo postali kreativniji pri druženjima pa smo se često okupljali u prirodi uz ‘coffee to go’. Tokom pandemije sam pratila razne kurseve online i promijenila posao. Nisam sve svoje planove ispunila, ali sam mnogo vremena posvetila sebi u smislu ličnog razvoja i to mi je donijelo ličnu satisfakciju i mir. Ono što mi je posebno ostalo u sjećanju od prošle godine su zemljotresi koji su se desili u Petrinji. Bila sam krajem godine u Banjoj Luci i onaj najjači zemljotres me je dočekao u zgradi na visokom spratu. Kao da pandemija nije bila dovoljna, zemljotres je drmao Hrvatsku i dio BiH. Kada me je popustio šok, nazvala sam tadašnju djevojku da podijelim sa njom iskustvo. U takvim trenucima shvatimo važnost veza i emotivne podrške.”

Ž. S. (25) STUDENT

“Početak pandemije i izolacije nije bio mnogo težak. Mislim da mi je, kao i mnogima, godilo biti sam neko vrijeme. Međutim, poslije postaje teže. Vjerujem da je to slično mnogima u našoj zajednici. Godinama sam stvarao krug ljudi oko sebe koji su postali mnogo više od prijatelja. Stvorio sam sebi sistem podrške, imajući uvijek nekoga ko je tu uz mene ma kroz šta prolazio. Manjak dodira s tim ljudima je počeo ostavljati traga na moje mentalno zdravlje, pogotovo nakon preseljenja iz države u sred pandemije. Pritisak je bio veliki. U novoj zemlji nisam znao nikoga, ali nisam ni mogao mnogo ljudi upoznati zatvoren u svojoj sobi. Možda je smiješno, ili čak patetično, ali mislim da mi je uzgajanje i briga o biljkama veoma pomogla. Jer nisam mogao početi tražiti novi krug podrške, počeo sam skupljati razne sobne biljke. Pretvorio sam četiri hladna zida u veoma živ prostor. Bilo je lakše provoditi dane sam. Mada, još uvijek osjećam nedostatak podrške zajednice koju sam imao prije pandemije.”

FARIS (29)

AKADEMSKI SLIKAR

“Pandemija me dočekala ovdje u Sarajevu. Ovaj period mi je bio dosta lijep, do sad su mi sve bila pozitivna iskustva. Što se tiče umjetnosti kojom se ja bavim, nekako se sve digitaliziralo i uspio sam doći do većeg broja ljudi. Žao mi je što smo ostali bez kontakata i evenata uživo. Tokom pandemije nije bilo evenata i činjenica je da smo ostali bez puno njih. Većinom mi se sve svelo na online kontakte. Žao mi je što povorka nije bila uživo i tokom pandemije sam se često prisjećao prajdova na kojima sam bio prije 2020. godine, a to su Zagreb i Beč. Na jednom od tih prajdova sam ugledao cukiću sa crteža, taj prizor mi je bio presladak i odlučio sam da ga nacrtam. Volio bih da se ova situacija napokon promijeni i da u gradu bude više dešavanja i slobode za sviju.”

DESTINO_DE_VERDADE (24) ZABAVLJAČ

“Kovid je za mene kraj staroga, početak novoga. Strah koji je prouzrokovao virus me naveo na promjene. Zahvaljujući ovom virusu danas živim u drugom gradu okružen ljudima koji su mi najveća podrška, kao i ja njima. Putovanja je bilo više nego ičega iako su tu bila ograničenja. Sve se može kad se hoće.”

ALEN VRAČAR (24)

GRAFIČKI DIZAJNER

“Iskren da budem, početak pandemije za mene je bio uzbudljiv. Ne zbog strašnih stanja kroz koja su prošli ljudi koji su se zarazili virusom, već zbog toga što mi je bio potreban predah od fakulteta, od obaveza i od užurbanog stila života. Meni kao introvertu to nije teško palo, ali sam se suosjećao sa svojim prijateljima_cama kojima su falili izlasci i žurke. Na sreću, situacija u kući je bila OK. Tu više nije bilo oca koji je bio najveći dio mog stresa u životu, bili smo samo mama i ja. Tako da mi je veći dio vremena godilo da se posvetim sebi, osim možda treće sedmice, tad mi je već malo dojadio spriji tempo života, ali nije bilo nepodnošljivo, poslije toga je bilo OK. A ono što najviše asociram sa izolacijom jesu neprežaljene pare s kojima sam kupio igricu Animal Crossing: New Horizons, jer mi je dojadila nakon dvije sedmice. Ako ništa, barem slika pokušaja dizajniranja majice unutar igrice sa logotipom albuma ‘How Big, How Blue, How Beautiful’ benda Florence + The Machine.”

A. Š. (25)

BACHELOR ENGLESKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI

“Iako je mnogima donijela štošta lošeg, pandemija je za mene značila odmor i olakšanje. Kao neko ko dosta radi na više frontova, tijelo i um su mi vapili za pauzom. Kada je uslijedio ‘lockdown’, nije mi teško palo – jednostavno sam prihvatila da su stvari takve kakve jesu. Bilo mi je bitno da čuvam zdravlje svojih roditelja, budući da su oboje dosta osjetljivi, dok sam ja zdrava i jaka. Ljudskog kontakta mi nije falilo, budući da sam održavala svoje odnose online putem. Kada je ‘lockdown’ zaustavljen, boravak u prirodi mi je pružao sve što mi je potrebno. Pandemiju sam iskoristila za istraživanje sebe, svojih želja, potreba i planova za budućnost. Joga, meditacija i slikarstvo su bili moji osnovni alati za mirnu adaptaciju na novonastalu situaciju. Sada mi je veći izazov da se vratim u ubrzan ritam života.”

VANNA (21)

“Napokon. Napokon sebe prihvatim, ali i dalje vlada strah u meni. Strah od okoline. Jedino logično rješenje je da spakujem kofere i da promjenim okolinu. Prvi semestar na fakultetu mi je očajno prošao zbog manjka volje za životom. Prioritet mi je bio da budem slobodna od stresa i depresije izazvanim rodnom disforijom. Svakako sam u drugom semestru bila sve ukupno tri sata na fakultetu. Čisto da upoznam profesore i predmete. Odlučno sam rekla, napuštam fakultet, odoh vani. Odmah sam počela tražiti prilike kako napustiti zemlju i započeti tranziciju, jer u Bosni i Hercegovini ne mogu, što zbog manjka stručnjaka, što zbog generalno transfobične okoline. Bam! Proglašena je globalna pandemija. Granice su zatvorene. Sve je zatvoreno. Ja, koja sam po zvanju turistički tehničar, sam počela vrištati i plakati. Polje za koje sam stručno edukovana je privremeno ugašeno. Kao kad djetetu otmeš najdražu igračku. Možete dodijeliti uloge i sami. Tko je bio dijete, tko igračka, i tko je uzeo igračku. ‘Lockdown’ je krenuo loše. Snovi su mi bili srušeni, a ja sam se tresla od straha. Međutim, ‘lockdown’ mi je vjerovatno i najbolje nešto što je moglo biti. I šta raditi? Izlaziti iz kuće ne mogu. Kao jaje koje se tek izleglo (metafora za transrodne osobe kada prihvate da su transrodni), koristila sam priliku da se još više obrazujem, da otkrivam još mnogo transrodnih osoba koje će mi služiti kao inspiracija da idem kroz život. Pa čak su svi bili na TikToku tada, pa mi je bilo i lakše naći osobe poput mene. I usput sam mnoge serije pregledala. Ali, meni je jedna serija promijenila život, točnije jedan lik u seriji.

Počela sam da gledam 'Supergirl', jer sam veliki 'geek' za superheroje, a serije i nisam prije voljela, jer nisam imala vremena za njih. Tokom 'bingeanja' serije, upoznam Niu Nal ili superheroj alias Dreamer. Zanimljiv i simpatičan lik. Ali, nakon što sam saznala da je taj lik transrodna žena, srce mi je stalo. Odmah sam počela guglati i zapazim da je i glumica transrodna žena. To je možda najbolja reprezentacija transrodne osobe u medijima koju sam vidjela. To mi je dalo snagu da postanem i ja Dreamer (sanjar). Svi snovi se mogu ostvariti ako se potrudimo. Strah od okoline je napustio moje tijelo i novi pristup je rođen. Ako ja nikog ne uznemiravam i ne ugrožavam, čega se imam plašiti? Zašto bih ja ikom udovoljavala dok ja "crkavam" u sebi? Zašto da bježim isključivo zbog toga što me neki neće prihvatiti? I dok sam se predstavljala kao cisrodna osoba, nisam se uklapala u mnoga društva. Zašto da se plašim onog što sam konstatno doživljavala kao cisrodna osoba? Napokon sam uzela stvari u svoje ruke, i krenula sa promjenom svog života. Od tame i depresije, pa čak i suicidalnih misli, ugledala sam svijetlo pri kraju 'lockdowna.' I to je sve bilo u dva mjeseca. Mnogo sam pozitivnija bila, i bila puna nade. Malo ćemo ubrzati priču kroz naredne mjesece. U augustu nađem i prvi stalni posao. Super, sve ide na bolje i znala sam da sam na pravom putu. Osjećala sam se vrijednom, prvi put u životu. I moj preporod se desio u novembru, započela sam hormonsku terapiju. To mi je tad bio najdraži dan u životu. Konačno, ono o čemu sam sanjala skoro cijelu svoju adolescenciju je započeto. Ali u februaru, desio se još jedan značajniji i draži dan, dan kada je svijet upoznao Vannu. Uništila sam lance koji su me držali od moje slobode i to je bio magičan trenutak. Danas, bez problema nosim odjeću i šminku koju ja želim, ne mareći za tuđa mišljenja. Kada sagledam kako sam od očajne osobe postala snažna i samouvjerena žena za manje od godinu dana, zaključujem da su sve promjene moguće ako težimo da ispunimo naše snove. Ja sam sanjala i radila, a snovi su postali realnost. I kada čujem kako se ljudi žale da im je 'lockdown' bio loš, meni je bio odličan. Obična serija, koju sam tokom 'lockdowna' pogledala, je bila okidač da si krenem mijenjati život na bolje. I dalje se želim iseliti iz države, ne zbog straha, već zato što sam avanturistična i osoba koja voli izazove."

E.A. (18)

QA TESTER

“Prije svega, moram reći da me je ‘lockdown’ tako žestoko sjebao u glavu, pa su mi tako sljedeće dvije stvari bile jedini izlaz u svemu ovome: gitara i internet. Uvijek sam imala ogromnu ljubav prema muzici i kroz ‘lockdown’ mi je, upravo gitara bila ta koja mi je nenormalno mnogo pomogla. Ne mogu ni objasniti koliko muzika može da pomogne duši. Imala sam uvijek neku zanimaciju, rad na novoj pjesmi. Ne znam šta bi bilo da nemam ovu gitaru. Drugo, općenito mi je internet mnogo pomogao, jer sam našla dosta novih hobija. Pronašla sam svoju ljubav prema IT-u i programiranju. A i zblížila sam se sa nekim ljudima iz naše zajednice i kroz cijelu pandemiju slušala i njihove priče, kako je njima u njihovoj državi ili ovdje. Upoznala sam mnogo divnih ljudi. Nekad sam jako zahvalna što imamo internet, iako znam da on zna nekad biti sranje, ali u ovom slučaju bio je jako korisna stvar. Iskreno, internet me je zblížio sa ljudima sa kojima sam mislila da nikad ne bih mogla biti bliska.”

ARCHI (45) KONOBARICA/ŠANKERICA

“Prvih deset dana pandemije bilo mi je super jer sam se odmorila. Jedanaesti dan mi je već bilo dosadno. Nisam mogla raditi, jer su svi objekti bili zatvoreni, a ja sam navikla da se uvijek krećem i da sam među ljudima. Čak i kada je policijski sat pomjeren i kada su se otvorili su se ugostiteljski objekti, kraj mog radnog vremena je bio tačno kada završava i policijski sat, tako da se ni tada nisam mogla kretati. Provodila sam puno vremena šetajući do Dobrinje i do Darive, vozila sam bicikl kao i inače i nisam nikako koristila prevozna sredstva. Sjedila sam u parkovima s prijateljima uz pivo, kao i većina nas. Sada kada policijski sat više nije na snazi, jedva čekam da se život vrati u normalu, bez straha od korone.”

B (42) PSIHOLOGINJA

“Kada je proglašena pandemija zbog COVID-19 ja sam bila u Bihaću, zaposlena kao psiholog u jednoj međunarodnoj organizaciji u tom gradu. Potpuno izolirana od mojih prijatelja i porodice, moje najveće podrške. Kampovi u kojima sam radila stavljeni su pod ‘lockdown’, što znači da niko od migranata nije mogao izaci iz kampa, a kampovi su u strahovito lošem stanju, podsjećaju na logore ili zatvore. U toku rada i pružanja psihološke pomoći i podrške osobama u kampu po prvi put vidim rad traume na djelu, ali i vrijednost i važnost ljudskog kontakta. Zauvijek će mi ostati urezana u moje sjećanje isprepadana, ‘izbeumljena’ lica iskrivljena od straha, osoba koje mi dolaze i pričaju o stahotama koje su preživjele u svojim matičnim zemljama. I kako ih sad, sve ovo podsjeća na to i kako više nisu sigurni da li su u zatvoru u svojoj zemlji ili su u kampu. Na licima je totalno vidljivo sve o čemu pričaju, strah, teror i užas. Ja sam tu kao psiholog bez iskustva u radu na ovim problemima i izazovima, svo moje iskustvo je vezano za savjetovanje LGBTIQ osoba i neke totalno drugačije probleme, s tim da strah, anksioznost i depresija su možda samo drugačijeg sadržaja i rekla bih, drugačijeg intenziteta. Slušam, suosjećam i bivam tu sa njima....svjedočim i dajem legitimitet za užas koji su prošli i koji prolaze. Dolazim ujutro na posao, kamp Bira, stara fabrika frižidera, ogromna prazna hala bez dnevnog svjetla i prozora, u njoj je zatvoreno preko 2000 osoba već dva puna mjeseca.

Neki spavaju u metalnim kontjnerima, neki u šatorima ili samo vrećama za spavanje na hladnom betonskom podu fabrike. Kolega i ja prilazimo našem kontejneru, ispred našeg radnog mjesta red od preko 25 osoba, svi su došli na razgovor i kafu. Kako je zabranjeno, zbog pandemije, rad u grupama, sa svim ovim osobama danas ću uspjeti porazgovarati 15 do 20 minuta. Vrlo disciplinovano stoje u redu i propuštaju prvo ove koji su u većoj potrebi, pokazujući empatiju i razumijevanje. Ulaze tako jedan po jedan, na 15 minuta, sa nekima razgovaramo, kolega i ja, o pandemiji i trenutnoj situaciji, sa nekima smo prisutni dok plaču, sa nekima se smijemo. Svi su se taj dan zahvalili i izašli olakšani barem za taj trenutak, mnogo im znači i taj jedan jedini trenutak nečije prisutnosti, empatije i razumijevanja.”

DINO SALIHAGIĆ (17)

“Pandemija je generalno bila teška za sve nas. Bilo je mnogo neizvjesnih situacija u porodici. Vrijeme zabrane izlaska za mene je bilo teško, ali postoji nešto što mi je svo ovo vrijeme donijelo, kao dobro. Dok ugostiteljski objekti nisu radili bilo je i manje ljudi na ulicama koji bi nam prijetili, vrijeđali nas ili napadali. Osjećao sam se više slobodan i bezbrižan u druženju s prijateljima i izlascima sam.”

ARMAN FATIĆ (28)

KULTURNI UMJETNIK I DJELATNIK

“Možda će grozno zvučati, ali meni izoliranost za vrijeme pandemije nije bila ništa novo i strano. Generalno, kako sam introvert i kako sam već bio OK s provođenjem vremena sam ili u malom i zatvorenom krugu ljudi, fino sam se uklopio u novu situaciju. Moj posao i studij nisu ispaštali, a kako sam u ovih godinu dana živio ili sam, ili s par sjajnih cimera ni tu nisam osjetio nekih promjena/ poteškoća. Ipak tranzicijom na online, jedino gdje sam osjetio promjenu je nemoć da budem tu za prijatelje. Posebice one, koji za razliku od mene, još uvijek žive s obitelji i nisu se autovali. Meni je bilo grozno gledati kako imaju momente u kojima potiskuju dio onoga što jesu, kako ne mogu do kraja ispoljiti svoje pokrete i izraziti se, jer je netko u njihovoj blizini tko bi im mogao suditi. Meni je u stomaku ostavljalo ružan osjećaj gledati ih, a njima koji su se potiskivali u sebe više nego inače vjerujem da je bilo mnogo gore.”

A.M. (28) STUDENT

“ Idalje se živo sjećam tog 11. marta i panike koja je nastala u amfiteatru kad smo čuli da se nastava obustavlja na cijelom univerzitetu. Brže nego ikada sam sam uzeo stvari i otišao iz Sarajeva kući. Nitko tada nije znao šta ovo sve znači, ali smo u sljedećih godinu i nešto to i iskusili. Pored svih fakultetskih obveza, morao sam naći još nešto da mi zaokupi misli. One misli u kojima mi je nedostajao moj tadašnji partner, prijatelji i cjelokupno iskustvo studiranja u velikom gradu, udaljenom od najmilijih. Tako sam se počeo baviti sa bonsai uzgojem drveća, a nakon toga i mnogo aktivnije biciklizmom. Pored svih stvari koje su se tada desile, najvažnije mi je bilo da imam podršku od najbolje prijateljice za koju sam uvijek tu, kao i ona za mene. Jer u životu sve prolazi, važno je uživati dok možemo i to s ljudima koji nam zapravo znače, jer jednog dana može biti prekasno.”

D. (24)

AKTIVISTKINJA ZA LJUDSKA PRAVA

“Nažalost, početkom pandemije COVID-19 bila sam primorana da se vratim životu sa roditeljima. Pored oduzete slobode kretanja, oduzela mi se i sloboda da bivam svoja – autentično i bez straha. Naravno, zaštitna maska nije bila jedina maska na mom licu. Ponovo sam morala staviti i onu masku heteronormativnosti koja me gušila godinama. Nedostatak slobode izražavanja i bivanja je direktno uticala na moju anksioznost i povučenost. Strah od infekcije, bolesti i smrti mi je u tom trenutku bila najmanji problem, više sam se plašila da će me oni uhvatiti kako krišom slušam LGBTI radionice, pa me izbaciti iz kuće. Nisam znala da li je težina na mojim prsima bila od infekcije ili od sakrivanja svog identiteta.”

M. (27) ADMINISTRATORICA (FREELANCE)

“Ova pandemija je bila teška za mnoge od nas iz puno različitih razloga. Mnogi od nas su bili suočeni sa izazovima koji mogu biti stresni i izazvati jake emocije u nama i drugima oko nas. Tu je i osjećaj usamljenosti zbog nemogućnosti druženja sa prijateljima i porodicom. Cijela ta izolacija je uticala na mentalno zdravlje ljudi čineći ih više depresivnim. Pored te depresije, zbog svih tih ograničenja, tu je i veliki strah za našu porodicu i prijatelje, konstanta strepnja da im se nešto ne desi. Proživjeti sve to stvarno nije bilo lako i suočiti se sa gubitcima nama dragih ljudi. Falila su mi zajednička druženja sa LGBTQ zajednicom, razne radionice, roštilji, žurke i izleti. Nadam se da će uskoro sve ovo biti iza nas, da ćemo nastaviti normalno sa našim životima i da ćemo moći raditi na novim projektima vezanim za dobrobit LGBTQ zajednice.”

MINJA (24) EDITOR (FREELANCE)

“Mislim da svi imaju osjećaj da ova pandemija traje puno duže nego sto jeste pa čak i ja, tako da se i ne sjećam momenta kada smo shvatili šta će se dešavati u budućnosti. Ja lično nemam bas neki zdrav odnos sa roditeljima, sa kojim još živim, tako da, kada saznaš da ćeš morati provesti dugi period vremena zatvoren, sa osobama koje loše utiču na tvoje mentalno zdravlje je strašno. Bilo je dosta izazova i strpljenja, koji su se opet prevazišli, ali će sigurno ostati u sjećanju. Naravno neka doza straha je tu uvijek bila prisutna, najviše za zdravlje mene i najbližih osoba, ali i za budućnost, kako će se odraziti ovo sve na već ekonomski nestabilnu državu. Kao pripadnici LGBTQ zajednice, najviše mi nedostaju putovanja i druženje sa svima, kao i mjesečna okupljanja i organizovanja LGBTQ zajednice. Nedostaju mi i partiji, jer to su bili dani kada su se svi osjećali sigurno i prihvaćeno između sebe. Nadam se da ćemo na kraju svi izaći iz ovoga sa osmijehom i sa ljudima koji su nam najbitniji u životu.”

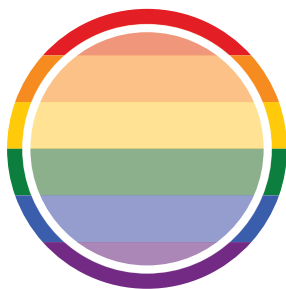
MARTA (31)

“Imam tu sreću i privilegiju da živim sa djevojkom. Mislim da je to u velikoj mjeri doprinijelo lakšem preživljavanju godine koja je iza nas, a koju ćemo zasigurno još dugo svi nazivati godinom: ‘Ne ponovila se’. ‘Lockdown’, policijski sat, poluprazne police u supermarketima, konstantno praćenje broja zaraženih i umrlih, jeza koja prostruji kroz svaki dio tijela pri svakoj tjelesnoj promjeni koja bi mogla biti simptom COVID-a – sve je to, zasigurno, ostavilo neizbrisiv trag na naše psihičko zdravlje. Međutim, sa tim se mnogo lakše nositi kad imaš nekog na koga se možeš osloniti, nekog s kim možeš dijeliti svoje strahove izazvane nepredvidljivošću situacije u koju nas je dovela pandemija. Onda i balkon može biti zamjena za baštu najdražeg kafića ili mjesto na kojem ona odsvira solistički koncert na gitari samo za mene. Dnevna soba može postati mjesto za piknik, a orhideja koju smo kupile na rasprodaji u Konzumu naša nova ukućanka. Nažalost, od orhideje je ostala samo prazna saksija, jer nije preživjela našu nesposobnost da se brinemo o njoj. Ali, mi smo preživjele i rad od kuće, i napade panike, i gubljenje čula nakon infekcije COVID-om, i izolaciju, i sav teret pandemije koja je poklopila naše živote. U godini kakva je iza nas, to je i više nego dovoljno da budem sretna i zahvalna.”

A.L. (18) UČENIK

“Karantena je za mene, kao i na druge, imala pozitivan i negativan utjecaj. Ali ovu priliku ću iskoristiti da kažem onaj pozitivni dio. Tokom samog početka karantene, krajem marta, nakon slušanja jedne od dražih pjesama ja sam odlučio napraviti ogroman korak u životu. Te iste noći sam se autovao mami. Sebi sam rekao da je sada trenutak za to, pa kakve god posljedice bile, kao i što sama pjesma kaže ‘the show must go on’... Na moju sreću posljedice su bile bolje nego sto sam očekivao, autovanje je bilo uspješno. Mama i ja sada imamo bolji odnos nego ikada prije, zajedno dišemo punim plućima, pod maskama, naravno.”

G – MAN (25) STUDENT

‘Nadam se da nas je pandemija naučila da neke stvari ne uzimamo ‘zdravo za gotovo’. Zdravlje je uvijek na prvom mjestu, kako fizičko tako i psihičko. Cjelokupna zdravstvena situacija, kao i ograničenja koja su nam nametnuta, ostavila su na nas trajne posljedice i potpuno preuredila našu psihičku sliku. Forsirani na izolaciju, trebalo je svi da naučimo koliko je bitno u kakvom okruženju živimo. Koliko je bitno da ljudi s kojima provodimo većinu vremena budu tu za nas. Jako je važno da vas ljudi čuju. Da vas poštuju i naravno razumiju. Bez toga, bez dobrih ljudi u svom životu, pojedinci se gube, gube volju za srećom, za napretkom i na kraju za životom. Ograničenja nametnuta pandemijom virusa korona traju od marta 2020. i ljudima je teško palo. Dok ograničenja za LGBTQ+ u BiH traju oduvijek i trajaće, jer neki ljudi jednostavno ne razumiju. Nema ništa pogrešno u tome da svi tražimo pravu osobu za nas, osobu s kojom želimo podijeliti naš život, bez obzira na sve. U svakom slučaju borba traje, i trajaće sve dok ljubav ne pobedi. Poruka za sve ljude bi bila: Okružite sebe ljudima dobrog srca, punog razumijevanja i sve će biti dobro.’

N.A. (22) STUDENTICA

“Početak same pandemije je predstavljao pojavu koja se činila kao loš san iz kojeg, evo čekamo, skoro godinu i pol da se probudimo. San koji je donio sa sobom mnoge nedoumice, strah i nemoć. Za mene lično, najteži period je predstavljao ovaj trenutni i zadnjih pola godine generalno. Većinom zbog prekida sa svojom djevojkom, koja je bila od početka pandemije sa mnom, pa smo igrom slučaja prekinule prije više od pola godine. Kažem težak, jer upoznavanje novih ljudi, posebice iz LGBT zajednice, predstavljao je izazov iz razloga jer LGBT događaja skoro da i nije bilo, a kad se i dese, budu pretežno u online formatu. Nemogućnost dijeljenja mišljenja i iskustava, ma koliko dobra ili loša ona bila, predstavlja jednu vrstu mentalne stagnacije, pogotovo ako kući nemate s kim o tome da razgovarate. Polažem nade u predstojeći period, da će biti lakše te da ćemo skupa uspjeti prevazići konačno ovu kovid eru.”

MAY (22) STUDENTICA

“Pandemija nas je sve slomila. Potrebna je znatna količina privilegije da se može reći da nije, da smo dobro i da će se sve vratiti na staro. Posebno u toku samih ‘lockdowna’. Kako je bilo? Kao u zatvoru. Tri osobe u garsonjeri, gdje god se okreneš, tu je neko. Od četvrte toksične i nasilne osobe ne možeš pobjeći, a tu je na par metara i svaki njihov prolazak pored vrata ili prozora u tebi budi ljutnju, strah i tugu. Privatnosti imaš možda nekih desetak minuta dnevno. Ako se privatnost može zvati odlazak u toalet. Želiš da pričaš sa prijateljima, ali na zoom pozivima sa njima ne smiješ reći kako ti je, niti o čemu razmišljaš, jer će te neko čuti. Ne smiješ pokazati da zbog činjenice da moraš da šutiš i internalizuješ svoj identitet razvijaš neki tužni otpor prema svemu. I sada, kada se pandemija stišava, vidiš da je to skoro pa postala trauma. Više ne možeš da se otvoriš nikome, još teže je nego prije. Razmišljaš o slobodi, sanjaš o nekom drugom svijetu. Ko zna kada ćeš biti slobodna?”

ADMIR (25)

STUDENT PSIHOLOGIJE, AKTIVISTA

“U periodu pandemije fokusirao sam se na pružanje pomoći drugima, ali i pružanju ljubavi samom sebi. Moja životna strast oduvijek je bila pomagati drugim ljudima, stvarati put tamo gdje ga nema i pružiti podršku onima kojima je potrebna. No, uslijed pomaganja ponekada zaboravim na sebe. Period pandemije pomogao mi je da se udaljim od nekih pritisaka društva i uistinu pronađem sebe. Naučio sam kako se voljeti, pružiti sebi podršku i ljubav, te onda biti u mogućnosti drugima dati još više. No, nedostatak mogućnosti socijalizacije i druženja sa dragim ljudima i te kako je negativno uticalo na mene. Mnogo me to podsjetilo na trenutke kada me društvo odbacilo samo zato što postojim. No, u ovom vremenu shvatio sam da prava porodica, ona sačinjena od prijatelja i iskrene ljubavi, ne poznaje granice pandemije. Ona je dovoljno jaka da nas sve ojača u trenucima kada se osjetimo usamljeno.”

M.

“Nisam ni znao do kojih granica može ići moja anksioznost dok se nije desila pandemija. Inače nisam bio sklon promjenama, a ovo sve je samo pojačalo osjećanje tjeskobe i uznemirenosti. Gubitak dvije najbliže osobe u svega par mjeseci razmaka i gubitak posla, doveli su do toga da bilo koje iskakanje iz rutine čini da sva moja čula podivljaju. Emocionalna, mentalna i fizička iscrpljenost, tijelo u stalnom grču i štrećanje na bilo koji zvuk telefona u očekivanju novih loših vijesti. Ipak, pritisak da se ostane oprezan u nesigurnim uslovima tjera dalje i, pomalo ironično, drži me fokusiranim. Ljubav i strpljenje voljene osobe me drže prisebnim. Imam novog ljubimca – jedno malo mače mi je neplanski ušlo u stan, a i u srce. Volim vjerovati da smo se našli s razlogom. A tu je i novi pandemijski hobi: makeover i oslikavanje starih lutaka, kao način da im podarim neki novi život i neku novu vrijednost i usput pošaljem malo kreativne energiju u svijet. I da, telefon sam počeo držati na ‘silent’. Mirnije se spava.”

ALEX (25)

ZAPOSLEN_A

“Biti zatvoren u 4 zida sa porodicom koja me istovremeno podržava i ne podržava bilo je u najmanju ruku kaotično. U jednom momentu sam se osjećao tako slobodno, a u drugom kao zatočenik. Osjećanja su se mijenjala kao u bipolarnosti. Nisam ih više znao kontrolirati jer sam istovremeno želio živjeti život slobode, ali i život podrške. Falila je ta podrška prijatelja. Da, onih prijatelja sa kojima se nisam mogao vidati zbog korone, onih koji me vole bez obzira na sve. Roditeljska briga, ljubav i kontrolisanje me naprosto guše, izgubim dah, nestanem. Ali, to je nešto što se događa i kada nema pandemije. Isto tako sam zatvorena, zatočena i nimalo slobodna. Život je zanimljiviji uz kutiju lijepih poruka. Da, kutija poruka bila mi je jedini dobar prijatelj tokom pandemije. Davala mi je snagu i utjehu kada niko drugi nije.”

NANA (18) SREDNJA ŠKOLA

“Pandemija me je dočekala kući, mjestu koje mi nije baš jedno od najdražih mjesta na svijetu. Početak godine je bio nepodnošljiv i užasan za trpiti, ali stvari postaju malo pozitivnije i čini mi se kao da se konačno popravljaju. Moj život se okrenuo 180 stepeni i pandemija jeste jednim dijelom kriva, ali u isto vrijeme i nije. Najveći strah mi je bio razvijanje i pogoršavanje moje tjeskobe, koja je ionako bila kritična. Trenutno mi je zaista potrebno društvo i neko da mi kaže da će sve biti uredu. Situacija je bilo mnogo, i teških i smiješnih, ali iz nekog razloga moj mozak zlatne ribice i dalje ne želi da surađuje sa mnom da bih mogla objasniti ijednu od njih.”

H.B. (18)

“Ova pandemija je bila jako neobično iskustvo. Pružila mi je priliku da se posvetim sebi, porodici i prijateljima. Životna rutina se u potpunosti promijenila kao i način komunikacija sa drugima. Zbog nedostatka druženja i ‘žive’ riječi, plašila sam se da ću izgubiti neke prijatelje. Nikada nisam voljela komunikaciju preko video poziva, jer bih se osjećala anksiozno, tako da je i to predstavljalo jednu prepreku. Ipak, nakon nekog vremena sam shvatila da se nisam imala čega plašiti jer će samo ostati ljudi koji te zaista zaslužuju i kojima je stalo do tebe. Takođe, nikada prije nisam provodila toliko vremena sa porodicom. Jedno veće smo odlučili praviti palačinke. Napravili smo mnogo i ostavili na stolu u dnevnom boravku. Otišli smo igrati karte i sačekati mamu da jede sa nama. Nakon nekog vremena ušli smo u sobu i vidjeli našeg psa kako halapljivo guta palačinke. Kada nas je primjetio pobjegao je iz sobe i napravio se lud. Morali smo napraviti nove, ali bilo je zabavno.”

ANONIMNO (18) SREDNJA ŠKOLA

“Pandemija me dočekala u mom stanu, u krugu porodice. Uz sve poteškoće koje je donijela, najviše se ističu strah, anksioznost i osjećaj izolovanosti. Na sreću, moja porodica podržava moj identitet pa mi zatočenost u kući nije bila dodatno otežana. Iskoristila sam vrijeme provedeno u kući da razgovaram sa svojom porodicom o svom identitetu te sam ih uspjela edukovati za mnoge stvari vezane za LGBTQ+ zajednicu. Iz perioda izolacije mi ostaju sjećanja na ‘queer movie nights’, pravljenje šarenih kolačića i razgovori o identitetu kao najvažnijem dijelu jednog bića. Ipak, kao najteži dio tog perioda izdvojila bih vrijeme koje sam bila odvojena od svoje djevojke. Bilo je skoro nemoguće izdržati razdvojenost, iako smo imale kontakt putem poruka i video poziva. Nadam se da nikad više neću imati takvo iskustvo jer ne mislim da bih mogla to podnijeti.”

LEXXY (22) STUDENT

“Sjećam se tog dana kada me je mama pozvala na telefon i rekla mi da se vratim na selo da se ne bih zarazio u gradu, da mi je sigurnije na selu, da se ponovo okupimo kao porodica... Složio sam se sa njom, iako sam znao da mi neće biti lako da se kontrolišem i iskreno bilo me je strah da će shvatiti da sam gej, a nisam bio spreman da se to desi. Pod takvim okolnostima u ‘lockdown-u’, strah od nepoznatog i zastrašujućih vijesti na TV-u, psihički sam bio ‘down’ jer pored takve situacije i moja seksualnost me je počela ‘gušiti’ i sve me to dovelo do toga da se autujem svojoj mami. Kontam, gore biti ne može (wink) i nije bilo gore, mami možda jeste neki period, uglavnom, izdržali smo. Pouka priče nije bila da treba da dolivate ulje na vatru i autujete se kada se oko vas nalazi totalni haos, ali eto ja sam ga ipak dolio i sva sreća nisam se opekao.” :)

MILANA (17) UČENICA

“Na tih nekoliko mjeseci najstrožeg karantina stotinu puta sam pomislila ‘ah konačno, sad su svi u svoja četiri zida.’ Uzevši u obzir da su četiri zida zapravo moj dom i da sam bila okružena isključivo porodicom kao i većina mojih vršnjaka, predstavila sam sebi narednih par mjeseci kao priliku da se poboljšam i posvetim davno zapostavljenim hobijima. Par mjeseci se razvuklo na još nekoliko i još nekoliko i nagurala se cijela godina, a ja nisam ni blizu završavanja portreta započetih prošlog aprila. Za tadašnju mene, pandemija je došla u pravi čas – imamo pauzu od škole i ne moram da radim tri kontrolna koja su zakazana za sljedeću sedmicu, a i ova online škola nije nešto loša. U suštini, čim sam mogla da se vidim sa svojim prijateljima, moj život se naizgled vratio u normalu. Druženje pored Vrbasa, šetnje, pa i eventualno otvaranje kafića učinilo je karantin koliko-toliko podnošljivim za mene, jer sam naučila da je moja funkcionalnost, kao živo ljudsko biće, direktno proporcionalna broju dana koje provodim van kuće. Uprkos iluziji normale, konstantno sam osjećala nelagodu i ona četiri zida kako mi se polako približavaju, pritisak i pretjerano razmišljanje su me uvijek doveli do pitanja: ‘A šta ako?’ Šta da se ovo nije desilo? Šta da sam mogla normalno da upišem IB? Šta da sam otišla na one programe i putovanja koje sam planirala za ljeto? Koliko novih ljudi sam mogla da upoznam? Da li bih bila mnogo drugačija od sebe sada da smo ostali u karantinu još koji mjesec? Čak i sada, nakon što sam se pomirila sa trenutnim stanjem

svijeta, ne prođe ni dan, a da ne pomislim koliko sam ostala uskraćena za neke događaje. Međutim, ko brine – pati dvaput. Iz dana u dan zanemarujem pitanja i zadovoljna sam što sam iskoristila svaku moguću priliku da upoznajem ljude i skupljam nova iskustva u uslovima prikladnim pandemiji. Mnogo sam se promijenila u odnosu na početak pandemije, što mislim da je zajednička tačka svima na ovoj planeti, ali smatram da bih ja od prije godinu dana bila zadovoljna svime što sam uradila uprkos strašnom virusu i ograničenjima. Uvijek se sjetim mojih misli nakon prvog kvir događaja kojem sam prisustvovala u Banjaluci. Vraćajući se kući, prvi put poslije ponoći, nakon toliko vremena monotonije pomislila sam kako je ovo početak novog poglavlja za mene. Nije tačno onako kako sam zamišljala da ću provesti svoje tinejdžerske godine, ali je dovoljno blizu i sasvim sigurno bolje od pritiska ona četiri zida.“

E (17) SREDNJOŠKOLKA

“Zastrašujuće je pomisliti da je čitava ova situacija počela prije više od godinu dana. Zastrašujuća je činjenica da ne mogu zamisliti kako bi izgledao moj život da se pandemija nije desila, jer se okrenuo za 180 stepeni. Nisam imala velika očekivanja od prošle godine – jedini cilj koji sam sebi zadala jeste da je provedem što bolje mogu i da se klonim svega što može kasnije negativno uticati na mene (iako je to neizbježno). Taman nakon što sam proslavila rođendan, objavili su da nema više škole, tako da sam mislila da može ići sve na bolje, donekle. Ne mogu opisati pandemiju s jednom riječju, jer koliko god je bila grozna, karantin na početku pandemije je bio nekakav mentalni odmor koji mi je dugo bio potreban. Odmor u kojem sam najviše zakoračila u put ka upoznavanju same sebe, našla nova interesovanja i dosta toga naučila. Čim su ga raspustili, uslijedio je period dugih šetnji i izlazaka, a naravno i upoznavanja novih ljudi. Koliko god bila ograničena zbog pandemije, ovo je definitivno bilo moje najljepše ljeto do sad. Stavivši sve dobre stvari na stranu, našla sam se zatvorena s svojom porodicom i kasnije prisiljena da putujem gdje oni putuju, što mi je dokazalo da jedva čekam da se iselim i budem samostalna. Dan danas provlači se želja za konstantnim promjenama, jer imam osjećaj kao da nisam dovoljno dobro iskoristila karantin i ostatak prošle godine. Takođe, proganja me pitanje da li sam ja krivac svih svojih problema sa porodicom, koje na kraju dana uvijek ostane neodgovoreno. Ove godine sam spremna da se mnogo više borim za sebe i da nastavim se mijenjati ka boljem.”

MICA (21)

“Kad je počela pandemija, doživjela sam i prvi raskid nakon dvije i po godine veze koji me je spustio na dno (ispostaviće se da je tajming bio odličan). Tada sam se stvarno osjećala najgore na svijetu, sve je bilo novo i neočekivano. Samoća i ona prokleta četiri zida. U tom periodu snalaženja i prilagođavanja, što na pandemiju, što na raskid, najviše mi je bio potreban socijalni kontakt, kako ja to nazivam. Prijateljice su mi bile daleko, a zbog situacije u kojoj nisam ‘out’ roditeljima – nisam mogla da im preko poziva pričam šta se desilo i šta se dešava sa mnom. Dane sam provodila plačući, tipkajući na telefon, skrolajući Instagram priče i TikTok videe do 5 ujutro, a nastavu sam pratila polusvjesna. Dan danas se osvrćem na taj period. Godinu i jače kasnije, evo me na najljepšem mjestu u životu. Imam predivnu djevojku s kojom sam počela pričati baš zbog gore pomenutog skrolanja, obilazimo se uprkos daljini (i to je bilo novo za mene), a uz njenu bezuslovnu podršku uključila sam se u organizovanje događaja za zajednicu. Tako sam upoznala mnogo ljudi, čula bezbroj priča pomoću kojih sam shvatila da nas je početak pandemije stvarno vratio nekoliko koraka unazad. Izgubili smo taj kontakt međusobno, prilike za druženja i boravak na sigurnim mjestima. Nadam se samo da će ovo stanje uskoro ostati iza nas, da nas niko nikad više neće stjerati u četiri zida, sada kad znaju kako je teško. Svima želim pozitivan preokret priče kao što se i meni desila.” ♥

EMIR B. (23)

STUDENT

“Tik prije početka pandemije moji roditelji su imali planove za preseljenje. Ja sam se prvi odselio u novi stan gdje sada imam vlastitu sobu (prije sam je dijelio sa sestrom). Student sam i kombinacija ormar + fakultet + pandemija mi je bila jako naporna za izdržati, međutim, uveliko mi je olakšalo što konačno imam kutak gdje mogu biti svoj. Počeo sam voditi dnevnik i ponovo uzeo kist u ruke kako bih pobjegao od stvarnosti – nekoliko mojih radova možete vidjeti na slici. U tom starom hobiju sam pronašao smiraj i bijeg od stvarnosti, pomoglo mi je da ne razmišljam o tome šta sutrašnjica donosi.”

BEN PERRY (21)

STUDENT

“Pred samu pandemiju sam prihvatio sebe i počeo sam da stičem nova poznanstva i prijateljstva. Onda je nastupio ‘lockdown’ gdje sam imao poprilično teških momenata, malo sa mamom, malo sa starim poznanicima iz srednje. Unatoč svemu sam uspio da se iz te okoline, kroz osamljivanje u prirodi i sviranje klavira, posvetim sebi. Da bacim fokus na ono malo dijete u sebi što želi pažnju, okolinu gdje može da isijava svoju svjetlost punu sreće i ljubavi. Mogu priznati da sam zahvalan i sretan što sam prošao dosta toga u pandemiji, jer sada znam da kada krenem spavati, kada bi mi to bio posljednji dan, znam da nemam kajanja. Morao sam da doživim istinsku patnju, kako bih znao kako biti suosjećajniji prema drugima.”

TOGGO (26)

NASTAVNIK

“Što se tiče pandemije, samu vijest o početku iste nisam shvatao ozbiljno. Međutim, kako je vrijeme odmicalo, sve više sam razmišljao o budućnosti te kako ćemo se izboriti s virusom. Bilo je malo i straha, naravno. Vrijeme tokom ‘lockdowna’ proveo sam u svom rodnom gradu, u kući s roditeljima. Moji roditelji su rastavljeni i nisu u dobrim odnosima, međutim, koliko-toliko komuniciraju. Oni ne znaju za moju seksualnu orijentaciju, međutim u zadnje vrijeme dok smo boravili skupa mislim da duboko u sebi i znaju na neki način. Vrijeme u toku ove pandemije često sam provodio gledajući filmove, slušajući muziku na spotifiju te pripremajući planove lekcija za studente kojima predajem. Strah i neizvjesnost su, ja bih rekao, jedni od dominantnijih osjećaja koji su prolazili kroz mene, ne samo zbog roditelja, s kojima odlažem taj razgovor i ne znam kad ću ga točno imati, nego i zbog same pandemije. Ono što mi je najviše pomagalo kroz sve ovo su sigurno filmovi koje obožavam. Posebno one ‘humanist i queer.’ Kroz filmove sam, na neki način, prebrodio neke negativne osjećaje i tu neku neizvjesnost, te strah od nečega što ne mogu definisati riječima. Isto tako, mislim da je komunikacija sa queer prijateljima iz drugih država pomogla da, na neki način, prebrodimo sve to skupa.”

ALMA (37)

“Po povratku sa kraćeg putovanja na kojem sam bila sa svojom dugogodišnjom djevojkom, u martu prošle godine, dočekaao nas je prvi ‘lockdown’. Nakon toga su uslijedili stresni dani ispunjeni strahom, kako za zdravlje i život svojih najbližih, tako i za svoj vlastiti. Sloboda, koja nam je kao lezbejskom paru inače ograničena, sada skoro da nije ni postojala. Ali, barem smo još uvijek imale svoj stan, ona ‘četiri zida’ u kojima nikom ne smeta naša ljubav. Nekako smo uspjele da sve te strahove koje je pandemija nosila sa sobom, kanališemo i usmjerimo u nešto pozitivno. Nastojale smo što više vremena provoditi u prirodi, pa smo svaki slobodan dan iskoristavale za odlazak na okolne planine i šetanje, planinarenje ili jednostavno sjedenje na našim stolicama na rasklapanje, uz termosku kafe ili čaja. Kad sam se zarazila COVID-om, brinula se o meni (i za mene). Nakon dva dana brinule smo jedna o drugoj, jer (budala) nije htjela da se odmakne od mene, pa sam joj prenijela virus. Na svu sreću, preživjele smo obje, bez većih posljedica. Danas, kad se osvrnem na period od početka pandemije do danas, bez obzira na sav stres i traume koje tek počinjem da prepoznajem u svojoj svijesti – znam samo da sam jedna od onih osoba koje su imale tu ludu sreću da sve te dane završavaju ušuškane u zagrljaju osobe koju vole. ”

M. (25) PREVODITELJICA

“Kada razmišljam o počecima pandemije, u mislima mi se smjenjuje nekoliko slika: od posljednjeg predkoronorskog derneka u AG-u i oduševljenja mog mačka jer ću par dana raditi od kuće, pa sve do prvog pokretanja ‘Zoom-a’ i nove realnosti. Ipak, ključni pandemijski pojam za mene je mobitel. Čak i više nego alat za pretraživanje neta i pronalaženje informacija, mobitel je danas garant povezivanja s drugima, čak i onda kada se nalazimo u svoja četiri zida. Kao neko ko je imao priliku biti vrlo otvoren po pitanju svoje seksualnosti, mislim da sam tek u martu prošle godine na izvjestan način razumjela kakav to osjećaj nesigurnosti i izoliranosti donose ta četiri zida. Prolongirani boravak kući i izlasci isključivo do obližnjih prodavnica, učinili su da u jednom momentu nisam bila u stanju komunicirati čak ni s dragim osobama. Ipak, potreba da se povežemo s drugima, s osobama koje će nas razumjeti, uvijek je tu, pa je tako nastao i ovaj improvizirani stalak za mobitel.”

ON (23) AKTIVISTA

“Naime, većina nas nije autovana svojim bližnjima, te jedan od načina kako izbjegavamo sve neke neugodnosti koje dolaze s tim, je da živimo neki ‘lažni život’, a onda kada smo sa onima koji_e nas prihvataju u cijelosti zbog onoga što jesmo, možemo reći da se ne pretvaramo. Samim time, prinuđeni da boravimo više vremena sa onima sa kojima se moramo pretvarati da smo nešto što nismo ili stalno pomjerati granice prihvatljivosti naših identiteta (pod cijenu našeg mentalnog zdravlja), je nešto što sa sobom nosi određene posljedice i najblaže rečeno neugodnosti. Opet kažem, da sam ja jedan od srećnih, jer moji bližnji su poprilično OK sa mnom (iako im se nisam u cjelosti autovao). Ali, kada bih morao izaći negdje na kafu, neki dejt ili slično, usljedila bi pitanja gdje ideš, što je razumljivo jer je pandemija, ali je to ono što nama LGBTQ osobama zna praviti problem, jer nas iznova i iznova tjera da govorimo neistinu i pretvaramo se da smo neko drugi. Meni je nekako najviše smetalo što nema druženja i okupljanja za LGBTQ osobe, gdje mi možemo zaista biti svoji, kao recimo prije same pandemije, što se sigurno ne može reći za heteroseksualne osobe jer su one kao takve, bar po svojoj seksualnosti prihvaćene svugdje. Iako sam većinu svog vremena provodio radeći online stvari (od studija i posla pa do zabave i gledanja filmova), često sam volio izaći na krov svoje zgrade gdje bih slušao muziku i kontemplirao o mnogim stvarima, onda kada je bilo najgore pandemijsko

stanje i kada niste mogli izaći vani bez nošenja masku. Rekao bih da sam tu mogao biti nekako svoj, bez nekih pogleda sa strane i imati svoju neku slobodu.”

MIA (21) STUDENTICA

“Pandemija je u početku jako negativno utjecala na moje mentano izdavlje radi stalnog osjećaja panike i izolacije. Ali sam kroz igrice, online forume i zajednice upoznala nove ljude sa kojim sam se čula, naročito preko ‘Discord-a’. Upoznala sam nove LGBT+ osobe iz cijelog svijeta, od Australije i Libana, do Rusije i Argentine. Pronasla sam svoje mjesto u jednoj online zajednici ljubavi, prihvatanja i podrške, u periodu kada to nisam imala u svojoj okolini.”

ZMIJOŽDRAL (25) AGENT KORISNIČKE PODRŠKE

“Početak pandemije sam dočekao kao recepcioner jednog sarajevskog hotela. To znači da sam među prvima dobio otkaz u proljeće prošle godine. Pandemija je za sve bila doba velike nesigurnosti. Pored financijske nesigurnosti, tu su i dugi periodi zatvorenosti u vlastitom domu. Pored ostalih stresova, koji se pojavljuju kada se ne možemo baviti aktivnostima na koje smo navikli, tu su i problemi s kojim sam se susretao u komunikaciji s roditeljima. Kao biseksualna osoba koja nikada nije izašla iz ormara, manjak kontakta s osobama koje me bolje razumiju od mojih roditelja me je doveo do veoma čudnih psihičkih stanja. Imao sam sreće da sam uspio ponovno naći posao krajem ljeta prošle godine. Uz dosta promišljanja, uspio sam ‘pobjeći’ od sredine koja je iz dana u dan postajala sve više i više toksična. Trenutno rentam stan sa svojim najboljim prijateljem, koji već godinama otvoreno podržava LGBTIQ+ osobe! Sviranje i pisanje, kao i sve češće druženje s djevojkom i prijateljima su me, također, uspjeli spasiti od padanja u potpuno depresivno stanje. Trenutno stanje s pandemijom je puno bolje nego prije i nadam se da će sve LGBTIQ+ osobe konačno ponovno moći izlaziti iz svojih domova kako bi BILI ONO ŠTO JESU. Ako im to njihovi ukučani u doba pandemije nisu dozvoljavali! Uskoro dolazi vrijeme ponovnog druženja uživo, upoznavanja ljudi i svega onoga što nas čini ljudskim bićima i jednakim pripadnicima društva!”

ZOX (17) UČENICA

“Kao neko ko je proveo većinu svog kratkog života sam i sa minimalnim kontaktom sa ljudima, u prvom srednje sam odlučila da to sasvim preokrenem. Učlanila sam se u debatni klub, pozorište i izlazila, a škola nije bila prioritet. Onda se ni iz čega pojavio nekakav virus. Virus je odlučio da stisne prekidač i ugasi svo moje teško stečeno svjetlo. Ne samo to, već i moju prvu vezu. Nisam uspjela održavati sebe, kamoli odnos koji mogu izbjeći tako što ću jednostavno ugaziti internet. Roditelji nisu dozvoljavali da izlazim iz kuće, iako je druženje na otvorenom bilo dozvoljeno, što je značilo previše vremena sa sobom. Ujedno i peviše razmišljanjam, osjećala sam usamljenost i plakala sam jer su mi nedostajali prijatelji. Hlad sobe i hlad krošnje koju su oni gradili bili su bolno različiti. Moje grane su se starale da jedem, spavam i ne gledam previše u ogledalo, osim ako se nekim rijetkim čudom divim sebi, jer sama to očigledno nisam uspjela, a onda otpale. Nastava je počela online i umjesto da se desi suprotno, kao i većini osoba koje su prošle kroz to, ja nikad prije nisam više radila. Jedne večeri sam uspjela da zaspem sa poklopljenim laptopom pod nogama i slomim mu displej, što je značilo da ću sve prezentacije i eseje raditi preko telefona. Poslije sam se navikla i tako radim i dalje, ali uz svakodnevno trubljenje influensera o tome kako moramo iskoristiti vrijeme svjetske krize za produktivnost, nije mi postalo lakše. Sve to je doprinijelo mom vječno prisutnom strahu od propuštanja. Kapitalizam i ostale čari trenutnog svijeta me konstantno

ubjeđuju da starim i da ponestaje vremena i prilika i ja moram da žurim da uhvatim svoje mjesto, prije nego što mi ga neko zauzme. Nisam mogla gledati tutorijale, vježbati sve te vještine koje sam htjela da posjedujem, izlaziti, moj život je dobio neželjenu pauzu. Osjećala sam se kao da je djelić mladosti, koju svi glorifikuju kao jedan od najljepših perioda života, otcijepljen od mene. S vremenom sam počela raditi i zadaće svojih prijatelja, od kojih su mnogi i dalje izlazili, dobijali iskustva, a ja nisam mogla da spavam. Sve me je prosto gušilo. Na fotografiji je moj autoportret koji je nastao kao terapija usljed vremena koje je je bilo kobno po moj odnos sa sobom, a između ostalog i sa mojim tijelom za koje nisam bila svjesna ni kako tačno izgleda.“

ARMIN (22)

STUDENT

“Na mene je pandemija uticala na čudan način. S jedne strane, kao i mnogim drugima je onemogućila brojne zabavne aktivnosti koje su se oduvijek usko povezivale sa ‘ispušnim ventilima’ queer života, kao npr. klabinig. Međutim, s druge strane omogućila mi je da vidim da se ne treba nužno identifikovati s određenim aktivnostima, da zaboravimo na tren koliko smo stvarno jaki i dovoljni samima sebi. Drugim riječima, osjetili smo šta znači da nam se oduzmu brojni ‘safe spaces’, pa smo pronašli ‘safe space’ u sebi.”

ESME (20) STUDENT

“Ne znam kako da opisujem kako sam osjećala kada je sve ovo počelo. Malo mi je neobično razmišljati o tome kako nisam nikada išla na predavanja uživo od kad sam počela fakultet. Nisam upoznala kolege i profesore sa faksa uživo. Malo mi je bilo žao jer je trebalo da imam maturu prošle godine, ali je bila otkazana. Da budem iskrena, više sam osjetila strah za moju mamu i moje komšije jer znam da oni su podložni većem riziku.”

SARA (23)

“Prije godinu i pol dana, živjela sam u jednom stanu sa cimerom, sad sam u drugom, sama. Bila sam studentica četvrte godine, a sad sam apsolventica sa skoro završenim diplomskim radom. Imala sam dugogodišnju vezu, sad je nemam. Koliko god da je pandemija bila nepoznata i strašna, život je nastavio svojim tokom. Razbijala sam glavu razmišljajući šta će biti za sedmicu, mjesec, godinu... Dugo vremena sam pravila rasporede samo da na trenutak osjetim kao da sam u kontroli vlastitog života. No, shvatila sam da jedino vrijeme je sada. Pokušavam svaki dan da uradim najbolje što mogu u datim okolnostima – i da se ne osuđujem što ne radim više.”

P. 1993.

“Krijem svoj identitet jer vas se bojim. Krijem se jer za vas moj strah je sramotan. Osuđujete ga. U trenutku kada je cijeli svijet osjetio strah, svi su dobili priliku da kažu šta ih svakodnevno muči, pa i vi. Ali, mi ne. Svi vi čijoj ljubavi ovaj svijet aplaudira svaki dan, svi vi uživajte zagrljaj kad je najteže. Sjećam se poziva u kojem su mi saopštili da imam karcinom, u jeku pandemije. Nisam pomislila kako ću ga preživjeti. Ne, nisam se bojala moguće infekcije Covid19 virusom. Bojala sam se onog trenutka kad me budu pitali za broj osobe koju će nazvati poslije operacije. Broj sam znala napamet, ali za društvo taj broj je bolestan, nepotreban, nevažeci. Sklapajući oči na operacionom stolu, gledala sam kao dijete u osobu koja treba da me spasi od zloćudne tvorevine koja hara mojim tijelom. U tom trenutku nisam mislila o tome da li ću se probuditi, nego da li će ispoštovati možda moju zadnju želju. Želju da nazovete nju bez obzira na sve. Probudila sam se, a vi me niste ispoštovali. I to ne mogu da vam zaboravim. Probudila sam se, ali još uvijek živim pandemiju vaše diskriminacije, neuvažavanja, pandemiju vašeg osuđivanja.”

V.T. (33)
MAGISTRICA EKONOMIJE

“Iako je pandemija za mnoge bila šok i nevjerica, mene nije mnogo pogodila. Naprotiv, ona mi je donijela sreću, bar ja to tako vidim. Upoznala sam ženu svog života. Srele smo se u kafiću i sve je krenulo odatle. Vrijeme smo provodile u kući, kuhale, igrale karte, pravile karaoke, slušale muziku. Povremeno odlazile na planinu i šetale. Ništa nam nije nedostajalo. Zaljubljene i nikad sretnije u polju ljubavi i vjerile smo se.”

Druga Bh. povorka ponosa je održana 14.8.2021. godine. Na ovoj, drugoj po redu, Bh. povorci ponosa su ponosno i prkosno koračale mnoge LGBTQ osobe, neke od njih po prvi put na nekoj povorci ponosa.

U nastavku pročitajte govore člana i članice OO-a Bh. povorke ponosa.

Hvala vam od srca što ste danas s nama, hvala i svima onima koji su pružili podršku na različite načine. Mi danas šetamo za sve naše lezbejke, gejeve, biseksualne, trans, intespolne i queer osobe koje nisu mogle biti ovdje, svjesni činjenice da bi bili tu da živimo u slobodnijem društvu.

Prije dvije godine je održana prva Bh. povorka ponosa gdje smo kroz našu vidljivost pokazali da smo borbeni, hrabri, prkosni i ponosni. Svjesni diskriminacije, nasilja i govora mržnje koji postoji prema nama, pružamo otpor i jasno poručujemo da je DOSTA.

Nakon dvije godine evo nas ovdje, ponovo, ali ovaj put u pandemiji. U pandemiji koja je pogodila cijeli svijet, ali kada govorimo o LGBTIQ osobama, ova pandemija je donijela još više nasilja i još više govor mržnje. Donijela je još nesigurnosti u javnom prostoru. U pandemiji u kojoj nemamo povjerenje u zdravstvene institucije, u pandemiji gdje smo među svoja četiri zida, u kojima i dalje nismo sigurni, jer često bivamo žrtve porodičnog nasilja.

Moj život su često ta četiri zida, društvo je oduvijek mislilo da mogu voljeti, školovati se, raditi, te da mogu postojati samo među četiri zida. Došlo je vrijeme da kažem dosta, te da glasno i jasno govorim o problemima sa kojima se suočavam. Da govorim o problemima sa kojima se ne suočavam samo ja, već i cijela LGBTIQ zajednica.

Niko nije rođen da živi u okovima zidova.

I dvije godine nakon prve povorke ponosa ja se i dalje suočavam sa ozbiljnom diskriminacijom koja dolazi od društva, ali i institucija.

U obrazovnim institucijama, ali i kod kuće su me uvijek učili da ne trebam biti vidljiv i da trebam skrivati svoj identitet. Danas ću odlučno i čvrsto biti vidljiv i ponosan na ono što jesam. Ponosan na sebe jer sam gej muškarac. Danas smo odlučno i čvrsto vidljivi i ponosni na ono što jesmo - lezbejke, gejevi, biseksualne, trans i interspolne osobe.

U zdravstvenim institucijama sam se nerijetko susretao sa govorom mržnje i nasiljem, svaki put kad bi shvatili moju seksualnu orijentaciju. Nerijetko sam se susretao sa zdravstvenim osobljem koje mi je govorilo da sam bolestan, i da time što sam gej tražim probleme. Danas ovdje pred vama jasno i glasno poručujem da ne pristajem na ovakav tretman i na ovakvo nasilje.

Tokom pandemije sam izbjegavao javne zdravstvene institucije. Često sam išao u privatne iako nisam imao dovoljno novca za njih. S druge strane, u potrazi za poslom, ali i na radnom mjestu često sam doživljavao mobing, pa je pronalazak posla dodatno otežan.

Kafići, klubovi, kina, pozorišta, te druga javna mjesta za mene su samo prividno jednako dostupna, jer samim ulaskom u određeni kafić rizikujem. Rizikujem da budem izložen fizičkom i psihičkom nasilju. Samo zato jer postojim, samo zato jer sam autentičan, samo zato jer volim.

Toliko propuštenih kafa sa prijateljima_icama, filmova, zabava i pozorišnih predstava zbog toga jer me društvo tjera da mi život budu četiri zida. Ali neću više da propuštam život.

Probleme koje sam naveo su problemi svih LGBTIQ osoba. Problemi su svakodnevni i važno ih je javno govoriti. Dok trenutno ovo pričam siguran sam da neke LGBTIQ osobe trenutno doživljavaju neku vrstu diskriminacije ili nasilja.

Povorkom ponosa ponosno ustajemo protiv ovog nasilja i diskriminacije. Povorkom ponosa stvaramo društvo i prostor u kom ćemo svi i sve moći slobodno šetati ulicama, ne samo danas, već i svaki drugi dan.

Povorka ponosa je za sve, jer povorka ponosa živi riječi "Da niko od nas nije slobodan dok svi_e to nismo".

Danas smo ovdje da zaustavimo i prekinemo okove koji se zovu nasilje, diskriminacija, govor mržnje i stigmatizacija, danas smo ovdje da kažemo da je dosta i da nećemo odustati od naših života. Danas smo ovdje, van četiri zida, prkosni, ponosni i borbeni. Ne tražimo, nego zahtijevamo ravnopravnost.

Rušimo margine, rušimo ormare, rušimo četiri zida, jer ovo je OTPOR!

AMAR ĆATOVIĆ
ČLAN ORGANIZACIONOG ODBORA
BH. POVORKE PONOSA 2021.

Drage lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, interspolne i queer osobe, drage saborkinje i dragi saborci za ljudska prava LGBTIQ osoba. Danas ispred Parlamentarne Skupštine BiH, mjesta gdje sjede zastupnici i zastupnice koje smo svojim glasom odabrali_e da nas predstavljaju, štite naša prava i bore se za bolji položaj svih nas ukazujemo na konstantna kršenja ljudskih prava LGBTIQ osoba.

Naše ulice nama pripadaju i moraju na jednak način biti dostupne svima nama, moraju biti mjesta na kojima imamo slobodu da iskažemo neslaganje i nezadovoljstvo trenutnim praksama, institucionalnim nasiljem, neravnopravnim tretmanom, diskriminacijom, bez da smo primorani_e da za iskazivanje našeg stava i naših vrijednosti izlaskom na ulice masno plaćamo. Svako zahtijevanje dodatnih nameta znači onemogućavanje našeg postojanja na ulicama, naš cilj je borba za javni prostor u kom će se svako osjećati sigurno bez da mora oko sebe imati zaštitare_ke, betonske blokove i željezne ograde. Stoga, sa ovog mjesta Bh. Povorka ponosa šalje zahtjev za hitno usvajanje novog zakona o javnom okupljanju u svim kantonima i entitetima, koji bi skinuo teret dodatnih mjera bezbjednosti sa organizatora_ica javnog skupa, a povjerio punu odgovornost za sigurnost institucijama koje su za to nadležne.

Zbog nepostojanja zakona o istospolnom partnerstvu LGBTIQ osobe nisu u mogućnosti živjeti slobodno svoje živote, ostvariti socio-ekonomska prava

koja proizilaze iz zajedničkog života, slobodno i bez straha voljeti, nisu u mogućnosti posjetiti partnera ili partnericu u bolnici, imati zajedničko osiguranje, naslijediti imovinu partnera_ice u slučaju smrti. To što zakona nema, ne znači da istospolnih partnerstava nema, ali znači da su osobe koje svoju ljubav žive u istospolnim partnerstvima osuđene u očima većine društva biti prijatelji i prijateljice koje u okovima stereotipa, predrasuda i rodnih uloga svoju ljubav uklapaju tako da stane u četiri zida, a uobičajene situacije poput odlaska u kino, večere sa društvom ili dodira za njih predstavljaju dodatni stres i strah, a zašto - samo zato što nekoga vole.

LGBTIQ osobe žive u konstantom strahu koji se hrani govorom mržnje na različitim online i offline platformama koji prolazi nekažnjeno, jer zakonski nije ni regulisan, a na život i zdravlje LGBTIQ osoba ostavlja neizbrisiv trag. Zato povorka ponosa upozorava da gdje god postoje kršenja ljudskih prava postoji i fašizam, da za mržnju, kao i za fašizam, važi No pasaran te apeluje na hitne izmjene krivičnog zakonodavstva koje bi uključivale regulisanje govora mržnje na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika.

Naše ulice moraju biti mjesto solidarnosti, mjesto zajedničke borbe svih onih koji se nalaze na margini u našem društvu, jer mi smo i rudari i rudarke, i Romi i Romkinje, i osobe sa invaliditetom, i žene, i osobe koje žive u ruralnim sredinama, i osobe koje trpe mobing i diskriminaciju na radnom mjestu i nezaposlene osobe i osobe treće životne dobi, osobe izložene porodičnom nasilju, osobe u pokretu mi smo svi oni i sve one koji se ne uklapaju u nametnute društvene norme. Nijedan naš identitet ne isključuje onaj drugi, a identitet LGBTIQ osobe je onaj koji su one i oni nerijetko prinuđene skrivati zbog straha od nasilja i neodobravanja naše okoline i naših institucija koje prava, potrebe i živote LGBTIQ osoba guraju još dublje na marginu.

Zbog toga povorka ponosa!

Zbog potrebe i hrabrosti da jasno izlaskom na ulice ukažemo na poteškoće sa kojima se LGBTIQ osobe suočavaju u svakodnevnom životu!

Povorka ponosa jer svi i sve imamo pravo da slobodno volimo, da živimo život oslobođen od nasilja, straha, diskriminacije i predrasuda!

Povorka ponosa jer svi imamo pravo na sigurnost koju nećemo plaćati i slobodu da živimo ljepotu svih svojih identiteta!

Povorka ponosa jer jasno poručujemo da kršenja naših prava dopustiti nećemo, a da ćemo se svim aktivističkim sredstvima boriti da osvojimo ona prava koja su nam uskraćena jer od svojih prava odustati nećemo!

Danas jasno i glasno poručujemo da je došao otpor sa margine i da se mi i naša prava na marginu više ne vraćamo!

MAIDA ZAGORAC
ČLAN ORGANIZACIONOG ODBORA
BH. POVORKE PONOSA 2021.

www.fes.ba